

BIO - PLAN
Pracownia ochrony przyrody i ekologii
dr Krzysztof Spalek
Krasiejów, ul. Psie Pole 15, 46-040 Ozimek
tel. 608 689 344, NIP 754-152-93-94

**Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza zadania pn.:
Opracowanie programu funkcjonalno – użytkowego dla terenu
wyspy Redhanz’a w Ozimku**

**Opracowanie: BIO-PLAN Pracownia ochrony przyrody i ekologii
dr Krzysztof Spalek
Krasiejów, ul. Psie Pole 15, 46-040 Ozimek**

dr Krzysztof Spalek
Biegły z listy Wojewody Opolskiego
w zakresie ochrony przyrody nr 005
Krasiejów, ul. Psie Pole 15, 46-040 Ozimek
tel. 608 689 344

Wprowadzenie

Szczególnie cennymi pod względem przyrodniczym w Polsce są obszary wodno-błotne oraz doliny rzeczne. Zwrócić jednak należy uwagę na fakt, że większość naturalnych zbiorników wodnych, wilgotnych łąk i lasów została w znacznym stopniu zniszczona na skutek melioracji odwadniających i regulacji rzek. Obecnie do najcenniejszych pod względem zachowania zbiorowisk roślinnych, flory oraz fauny zaliczają się doliny rzek, a także dobrze zabytkowe parki. Jedynie porozumienie pomiędzy administracją wodną, właścicielami gruntów pod wodami i parków, a przyrodnikami oparte na dokładnej analizie zjawisk przyrodniczych i potrzeb gospodarczych może skutecznie powstrzymać proces zanikania gatunków związanych z siedliskami wodnymi i wilgotnymi.

Metodyka

Badaniami geobotanicznymi objęto dawne założenie, tzw. Wyspa Redhantz'a, które zostały przeprowadzone w sezonie wegetacyjnym 2016 r. W opracowaniu wykorzystano również wyniki swoich badań prowadzonych na analizowanym terenie w latach 2010–2015.

Zbiorowiska roślinne scharakteryzowano na podstawie zdjęć fitosocjologicznych wykonanych metodą Braun-Blaqueta (Braun-Blanquet 1964). Pozwoliło to na określenie stanu zachowania zbiorowisk i kierunków ich przekształceń. Do zdjęć fitosocjologicznych dobierano płyty jednorodne i reprezentatywne dla większych powierzchni fitocenz. W przypadku niewielkich powierzchni zajmowanych przez daną fitocenozę zdjęcie obejmowało cały płat. Systematykę i nazewnictwo zbiorowisk roślinnych przyjęto według Matuszkiewicza (2005). Nazewnictwo gatunków roślin przyjęto według Mirka i in. (2002).

Zgodnie z ogólnie przyjętą metodyką faunistyczną inwentaryzowano przede wszystkim stanowiska kręgowców. Przedstawiona została pełna lista stwierdzonych gatunków. Dane o występowaniu bezkręgowców stanowią materiał uzupełniający. W przypadku najważniejszych gatunków podano dokładną lokalizację stanowisk i odnotowaną liczebność. Za najważniejsze gatunki uznano:

- znajdujące się na czerwonej liście IUCN (IUCN 2004), krajowej czerwonej liście (Głowaciński 2002) oraz wojewódzkiej czerwonej liście (Hebda i in. 2004),
- znajdujące się w załączniku I Dyrektywy Ptasiej lub w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej,

Objaśnienia do użytych w tekście oznaczeń kategorii zagrożeń wg schematu klasyfikacyjnego IUCN

Gatunki zagrożone wyginięciem:

CR (Critically Endangered) **gatunki skrajnie zagrożone**, czyli takie których uratowanie jest raczej niemożliwe bez specjalnej aktywnej ochrony skierowanej również na usuwanie przyczyn wymierania.

EN (Endangered) **gatunki silnie zagrożone** ze względu na małą populację (na poziomie lub poniżej populacji minimalnej zdolnej do przeżycia), porozrywany zasięg i/lub niepokojące tempo zanikania populacji.

VU (Vulnerable) **gatunki narażone na wyginięcie** ze względu na postępujący spadek liczebności, straty siedliskowe lub nadmierną eksploatację. Ich populacje mogą być jeszcze stosunkowo liczne ale może postępować i nasilać się ich dalszy regres.

Gatunki niższego ryzyka wyginięcia:

NT (Near Threatened) **gatunki bliskie zagrożenia** nie są jeszcze bezpośrednio zagrożone ale przejawiają oznaki spadku populacyjnego i wymagają specjalnego nadzoru.

LC (Least Concern) **gatunki jeszcze nie zagrożone** ale z różnych przyczyn ważne z punktu widzenia ochrony przyrody.

Akty prawne dotyczące ochrony inwentaryzowanych gatunków (w nawiasie podano skróty używane w tekście):

Ochrona gatunkowa (**CH**) – gatunki chronione w Polsce zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. (Dz. U. Nr 220, poz. 2237) w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną.

Ochrona czynna (**CH2**) – gatunki chronione w Polsce zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. (Dz. U. Nr 220, poz. 2237) w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną, które w ww. rozporządzeniu zostały określone jako wymagające ochrony czynnej.

Ochrona gatunkowa częściowa (**CHcz**) – gatunki chronione w Polsce zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. (Dz. U. Nr 220, poz. 2237) w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną, w stosunku do których wojewoda może zezwolić na wykonywanie czynności podlegających zakazom bądź ograniczeniom.

Ochrona łowiecka (**CHł**) – gatunki chronione poza okresami polowań określonymi w aktualnym rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie ustalenia listy gatunków łownych oraz określenia okresów polowań na te zwierzęta.

Ochrona strefowa (**S**) – polega na ustalaniu stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania zwierząt określonych na mocy rozporządzenia Ministra Środowiska

z dnia 28 września 2004 r. (Dz. U. Nr 220, poz. 2237) w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną.

Aneks II Konwencji Berneńskiej (**KB2**) – lista gatunków zwierząt wymagających ścisłej ochrony zgodnie z Konwencją o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzonej w Bernie dnia 19 września 1979 r., a ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską 31 stycznia 1996 r. (Dz. U. 58, poz. 264).

Załącznik I Dyrektywy Ptasiej (**DP1**) – europejska lista gatunków ptaków chronionych zgodnie z dyrektywą Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dziko żyjących ptaków; dyrektywa zakłada nie tylko ochronę osobników ale także tworzenie obszarów chroniących siedliska tych gatunków.

Załącznik II Dyrektywy Siedliskowej (**DS2**) – europejska lista gatunków wymagających wyznaczenia dla nich obszarów chronionych zgodnie z dyrektywą Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. o ochronie naturalnych siedlisk oraz dziko żyjącej fauny i flory.

Załącznik IV Dyrektywy Siedliskowej (**DS4**) – europejska lista gatunków wymagających ścisłej ochrony zgodnie z dyrektywą Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. o ochronie naturalnych siedlisk oraz dziko żyjącej fauny i flory.

Szata roślinna

Na obszarze województwa opolskiego, w tym również w okolicach Ozimka, proces przekształceń szaty roślinnej na skutek działalności człowieka rozpoczął się już w neolicie. Antropopresja przybierała na sile wraz ze wzrostem liczby ludności, wprowadzaniem nowych sposobów uprawy roli, a w końcu, począwszy od końca XVIII w. wraz z postępującą rewolucją przemysłową. Naturalne procesy przystosowawcze związane z ewolucją organizmów nie nadążały za szybko zmieniającymi się uwarunkowaniami zewnętrznymi kształtowanymi przez człowieka i ustąpiły miejsca procesom wymierania.

Niekorzystne przemiany szaty roślinnej oraz wycofywanie się poszczególnych jej składników nie ominęły województwa opolskiego, a w szczególności okolic przemysłowego Ozimka (niem. Malapane). Region ten uległ zagospodarowaniu już w XVII i XVIII w., a w wieku XIX postępujące uprzemysłowienie i rozwój systemu komunikacyjnego uzupełniły szeroką paletę negatywnych oddziaływań. Rozwój przemysłu, tak zwana „racjonalna” gospodarka leśna oraz „wysoka kultura” rolna, w szczególności związane z nimi zmiany stosunków wodnych, doprowadziły w ciągu ostatnich lat do znacznego zubożenia rodzimej flory. W tym procesie istotną rolę odegrała intensyfikacja leśnictwa, a także rolnictwa, które

w głównej mierze przyczyniła się do zubożenia lokalnej flory o gatunki najbardziej charakterystyczne i zarazem wrażliwe.

Zbiorowiska roślinne

Małe zróżnicowanie roślinności na wyspie Redhantz'a, jest odzwierciedleniem stosunkowo niewielkiej ilości siedlisk, jakie wykształciły się tu w wyniku mało zróżnicowanej rzeźby terenu, typów gleb i warunków klimatycznych, w tym głównie wilgotnościowych. Niewielkie zróżnicowanie warunków edaficznych umożliwiło rozwój nielicznym zbiorowiskom roślinnym, zarówno naturalnym (wodne, szuwarowe), jak i półnaturalnym i antropogenicznym (parkowe).

Koryto Małej Panwi, otaczające wyspę Redhantz'a, stanowi dogodną siedliska dla rozwoju zbiorowisk wodnych z klasy *Lemnetea minoris*. Zbiorowiska wodne w zależności od warunków siedliskowych przedstawiają różne postacie organizacji - od dobrze wykształconych fitocenozy, skupiających większość gatunków charakterystycznych, do agregacji jednogatunkowych, trudnych do identyfikacji. Najczęściej spotykanym zbiorowiskiem wodnym na tym terenie jest kałużowe zbiorowisko z dominacją rzęsy drobnej *Lemna minor*. Brzegi Małej Panwi stanowią najczęściej różnego typu zbiorowiska szuwarowe. Wśród szuwarów właściwych do najczęściej występujących należy szuwar trzciny pospolitej *Phragmitetum australis* oraz zespół młyny mielec *Glycerietum maximae*. Nieco wyższe położenia w stosunku do siedlisk szuwaru właściwego, zajmują szuvary wielkoturzycowe. Są to naturalne lub antropogeniczne zbiorowiska wysokich roślin bagiennych, często wytwarzających pokłady tzw. torfu turzycowego. Do najpospolitszych zbiorowisk tego typu należy zespół turzycy błotnej *Caricetum acutiformis* występujący pospolicie w różnych typach siedlisk wilgotnych i mokrych.

Charakterystyka siedlisk przyrodniczych wymienionych w załączniku I Dyrektywy Rady EWG nr 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. (Dyrektywy Habitatowej)

Na terenie wyspy Redhantz'a w Ozimku nie stwierdzono występowania siedlisk przyrodniczych wymienionych w załączniku I Dyrektywy Rady EWG nr 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. (Dyrektywy Habitatowej).

Wykaz i charakterystyka gatunków roślin wymienionych w załączniku II Dyrektywy Rady EWG nr 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. (Dyrektywy Habitatowej).

Na terenie wyspy Redhanz'a w Ozimku nie stwierdzono występowania gatunków roślin wymienionych w załączniku II Dyrektywy Rady EWG nr 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r.

Wykaz i charakterystyka gatunków roślin i grzybów chronionych prawem polskim

Na terenie wyspy Redhanz'a w Ozimku nie stwierdzono występowania gatunków roślin i grzybów chronionych prawem polskim.

Świat zwierząt

Ssaki

Wykaz stwierdzonych chronionych gatunków (pogrubienie – gatunki chronione, CZ – gatunki objęte ochroną częściową):

jeż europejski *Erinaceus europeus*

wiewiórka pospolita *Sciurus vulgaris*

Przegląd najważniejszych gatunków:

Wiewiórka pospolita *Sciurus vulgaris* – występuje pojedynczo na tym obszarze.

Kategoria zagrożenia: globalna – NT

Prawne podstawy ochrony: CH

Wymagania siedliskowe: zamieszkuje lasy liściaste i bory, a także parki.

Ptaki lęgowe (gnieźdzące się na terenie wyspy Redhanz'a w Ozimku)

Wykaz stwierdzonych gatunków (pogrubienie – gatunki chronione, CZ – gatunki objęte ochroną częściową):

bogatka *Parus major*

cierniówka *Sylvia communis*

czarnogłówka *Parus montanus*

czubatka *Parus cristatus*

dzięcioł duży *Dendrocopos major*

dzwonec *Carduelis chloris*

gajówka *Sylvia borin*

gil *Pyrrhula pyrrhula*

grubodziób *Coccothraustes coccothraustes*

grzywacz *Columba palumbus*

jarzębatka *Sylvia nisoria*
kapturka *Sylvia atricapilla*
kopciuszek *Phoenicurus ochruros*
kos *Turdus merula*
kowalik *Sitta europaea*
krętogłów *Jynx torquilla*
krzyżówka *Anas platyrhynchos*
kulczyk *Serinus serinus*
kwiczoł *Turdus pilaris*
łożówka *Acrocephalus palustris*
łyska *Fulica atra*
makolągwa *Carduelis cannabina*
modraszka *Parus caeruleus*
mysikrólik *Regulus regulus*
paszkot *Turdus viscivorus*
pelzacz leśny *Certhia familiaris*
pelzacz ogrodowy *Certhia brachydactyla*
piecuszek *Phylloscopus trochilus*
piegża *Sylvia curruca*
pierwiosnek *Phylloscopus collybita*
pliszka siwa *Motacilla alba*
pliszka żółta *Motacilla flava*
pokląskwa *Saxicola rubetra*
pokrzywnica *Prunella modularis*
potrzeszcz *Miliaria calandra*
rudzik *Erithacus rubecula*
sierpówka *Streptopelia decaocto*
słowik rdzawy *Luscinia megarhynchos*
słowik szary *Luscinia luscinia*
sójka *Garrulus glandarius*
sroka *Pica pica*^{CZ}
strzyżyk *Troglodytes troglodytes*
szpak *Sturnus vulgaris*
śpiewak *Turdus philomelos*

świstunka leśna *Phyloscopus sibilatrix*

wilga *Oriolus oriolus*

zięba *Fringilla coelebs*

Na terenie wyspy Redhanz'a w Ozimku stwierdzono występowanie 46 gatunków ptaków lęgowych, w tym 43 gatunki chronione. Są to gatunki pospolite lub bardzo pospolite, o szerokich możliwościach przystosowawczych.

Gady

Wykaz stwierdzonych gatunków:

jaszczurka zwinka *Lacerta agilis*

zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix*

Na terenie wyspy Redhanz'a w Ozimku stwierdzono występowanie 2 chronionych gatunków gadów, które występują bardzo nielicznie na całym obszarze tego terenu. Były to osobniki żerujące.

Płazy

Wykaz stwierdzonych:

ropucha szara *Bufo bufo*

żaba trawna *Rana temporaria*

żaba wodna *Rana esculenta*

Na terenie wyspy Redhanz'a w Ozimku stwierdzono występowanie 3 chronionych gatunków płazów. Były to osobniki żerujące.

Podsumowanie

Różnorodność biologiczna obszaru wyspy Redhanz'a w Ozimku wykazuje stosunkowo ubogie zróżnicowanie jak na tego typu obszar parkowy. Główną przyczyną jest jego niewielki obszar – 2,844 ha. W wyniku prowadzonych badań terenowych stwierdzono tu niewiele interesujących gatunków zwierząt. Spośród gatunków zwierząt stwierdzono występowanie 2 chronionych gatunków ssaków, 46 gatunków ptaków lęgowych, w tym 43 gatunki chronionych, 2 chronione gatunki gadów i 3 chronionych gatunków płazów.

Zalecenia ochronne

Na terenie wyspy Redhanz'a w Ozimku dopuszczalne są wszystkie prace związane z jego rewitalizacją i opracowaniem programu funkcjonalno – użytkowego dla terenu wyspy Redhanz'a w Ozimku.

Realizacja zamierzenia gminy Ozimek pn.: Opracowanie programu funkcjonalno – użytkowego dla terenu wyspy Redhanz'a w Ozimku, nie przyczyni się do pomniejszenia lub zaniku walorów przyrodniczych tego terenu, zakres planowanych działań jest zgodny z przyjętymi sposobami ochrony założeń parkowych.

Wszelkie prace w drzewostanie parku powinny być przeprowadzone poza sezonem lęgowym ptaków, za wyjątkiem drzew obumarłych i obumierających (fot. 1, 2), głównie świerki pospolite *Picea abies*, które stanowią zagrożenie dla zdrowia i życia dla przybywających pod nimi ludzi. Drzewa te należy usunąć w jak najszybszym terminie.

Wszelkie prace należy prowadzić pod nadzorem przyrodniczym.

Literatura

Braun-Blanquet J. 1964. Pflanzensoziologie, Grundzüge der Vegetationskunde. Dritte Auflage. Springer Verlag, Wien-New York.

Hebda G. (red.) 2003. Strategia ochrony fauny w województwie opolskim ze wskazaniem obszarów o najwyższych walorach faunistycznych grupujących stanowiska zwierząt objętych ochroną prawną, rzadko występujących, zagrożonych wyginięciem oraz opracowaniem propozycji regionalnych kierunków ochrony różnorodności fauny. Opole (maszynopis).

Interpretation Manual of European Habitats. Eur. 25. 2003. European Commission, DG Environmental Nature and biodiversity.

IUCN 2008. 2008 IUCN Red List of Threatened Species. www.iucnredlist.org. Downloaded on 1 March 2008.

Matuszkiewicz W. 2005. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. PWN, Warszawa.

Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H., Zając A., Zając M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland. A checklist. – Biodiversity of Poland 1: 9-442.

Fot. 1. Obumarłe świerki pospolite *Picea abies* na terenie wyspy Redhanz'a w Ozimku. Fot. Krzysztof Spałek.